

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2017|010 VAN 16 FEBRUARI 2017

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS STADSGEZICHT VAN DE PARKLAAN TE GENT EN ALS MONUMENT VAN DE LAAN MET 32 GEKANDELAARDE PLATANEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 6 JANUARI 2017

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 16 februari 2017 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 6 januari 2017 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als stadsgezicht van Parklaan te Gent met inbegrip van de openbare ruimte, de 32 gekandelaarde platanen en hun wortelzones, de aangrenzende percelen, tuinen en bebouwing van de Parklaan en een deel van de Fortlaan, Krijgslaan en Burggravenlaan en over de voorlopige bescherming als monument van de laan met 32 gekandelaarde platanen. De commissie vindt het positief dat een uitgebreid dossier voor advies werd voorgelegd. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Alvorens in te gaan op de verschillende artikelen van het ministerieel besluit wenst de commissie een algemene opmerking te formuleren. De commissie heeft vragen bij de aanleiding van dit beschermingsdossier. In de zone rond het Sint-Pietersstation zouden een aantal straten in aanmerking kunnen komen voor een bescherming als stadsgezicht. Het is voor de commissie onduidelijk waarom net de Parklaan wordt beschermd. De commissie pleit voor een meer globale en ruimere invulling van het instrument stadsgezicht en vraagt erover te waken dat stadsgezichten niet te snel worden verengd tot 'straatgezichten'. De hele urbanisatie rond het Sint-Pieterstation zou als één globaal stadsgezicht kunnen gevat worden, waarbij de historische stedenbouwkundige ontwikkeling bepalend is voor de afbakening.
3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als stadsgezicht en als monument vast en verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlage bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

De commissie heeft vragen bij de afbakening van de woningen als stadsgezicht. Volgens het inhoudelijk dossier (p. 9) werd een aanzienlijk deel van de bebouwing aan de Parklaan opgericht voor eigen bewoning (42%) en ontworpen door destijds gerenommeerde architecten. Dit laat vermoeden dat – minstens voor een aantal van de panden – niet alleen de gevelarchitectuur, maar ook de architectuur van de rest van het gebouw, alsook de interieurs waardevol zijn. Niettegenstaande wordt geen van de huizen voorgedragen als monument. De commissie vraagt aan te geven of deze analyse werd gemaakt en vraagt tevens de keuze om de huizen louter als stadsgezicht te beschermen, te motiveren.

De commissie formuleert tevens nog volgende kleine bemerkingen:

- Wat betreft de afbakening van het stadsgezicht wordt in het inhoudelijk dossier (pag. 61) gesteld: *“De volledige percelen zijn in de afbakening opgenomen, zodoende zijn ook de gevels opgenomen van panden waarvan de gevel samenvalt met de afbakening van het stadsgezicht.”* Het is voor de commissie onduidelijk wat hiermee bedoeld wordt.

- In de fotoregistratie worden twee foto's opgenomen van de Oude Fortweg. De commissie stelt vast dat deze evenwel geen deel uitmaakt van het stadsgezicht. De commissie vraagt daarom deze foto's niet op te nemen in de fotoregistratie. De foto's kunnen eventueel wel opgenomen worden in een fotobijlage bij het inhoudelijk dossier.
 - De Oude Fortweg wordt in de inleiding van het inhoudelijk dossier omschreven, maar komt verder niet meer aan bod. De commissie vraagt de waarde van de Oude Fortweg enigszins te nuanceren.
 - Wat betreft de afbakening van het monument stelt het inhoudelijk dossier (pag. 62): *“Aan de zijde van het Citadelpark en aan de zijde van de Burggravenlaan wordt de kroonprojectie plus 20 meter in functie van bescherming van het wortelgestel opgenomen in de afbakening.”* De commissie merkt op dat deze afbakening niet uitgaat van berekeningen op basis van vakspecifieke literatuur. Het is aldus onduidelijk hoe de breedte van de extra strook van 20 meter werd bepaald.
 - De commissie vraagt een afzonderlijke beschrijving van Parklaan nr. 99-105 toe te voegen op pagina 21 van het inhoudelijk dossier.
 - De commissie vraagt een overzichtskaart met aanduiding van de huidige huisnummers op te nemen in bijlage bij het inhoudelijk dossier.
4. Artikel 2.1 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, stedenbouwkundige en architecturale waarde die de bescherming als stadsgezicht verantwoordt en beschrijft tevens zeer uitvoerig de erfgoedkenmerken en –elementen van het stadsgezicht ‘Parklaan met omgeving’. De commissie vraagt daarbij nadrukkelijk te vermelden dat de panden met adres Parklaan 44-72, 42-42E en 41-81 geen erfgoedwaarde hebben.

Artikel 2.2 van het ministerieel besluit verwijst naar de esthetische, historische en stedenbouwkundige waarde die de bescherming als monument verantwoordt en beschrijft tevens de erfgoedkenmerken en –elementen van het monument ‘laan met tweeëndertig gekandelaarde platanen’.

5. De beheersvisie voor het stadsgezicht is opgenomen in artikel 3.1 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat de beheersvisie (doelstelling 1°) vooropstelt dat nieuwe ingrepen in het stadsgezicht geen negatieve impact mogen hebben en dat gestreefd dient te worden naar ingrepen die uitgaan van het behoud van de erfgoedwaarden. De commissie stelt evenwel vast dat de beheersdoelstellingen voor het stadsgezicht niet alleen inzetten op het behoud van de erfgoedwaarden, maar ook op historische herstel in de ‘oorspronkelijke toestand’. Doelstelling 8° pleit bijvoorbeeld voor het restaureren, aanvullen of reconstrueren naar origineel ontwerp van ontbrekende delen van historische afwerkingslagen (smeedwerk, schrijnwerk, decoratieve elementen, houtsnijwerk, historische materialen,..). Doelstelling 9° vraagt allerhande ingrepen opnieuw te verwijderen en daarbij terug te gaan naar de originele toestand.

De commissie pleit voor een beheersvisie die zich richt op de grotere ruimtelijk-structurende en stedenbouwkundige structuren en aspecten¹. De aandacht moet daarbij in de eerste plaats uitgaan naar rooilijnen, percelering, schaal, volumewerking, ensemblewaarde en vormtaal. De vraag naar het ‘herstel’ van een aantal typerende (decoratieve) elementen kan in functie van de vormtaal en ensemblewaarde legitiem zijn. Voor doelstellingen inzake historisch herstel moet evenwel duidelijk blijken dat de beschrijving van de (al dan niet verdwenen) erfgoedelementen in artikel 2.1 de referentiesituatie vormt.

De commissie vindt het positief dat specifieke beheersdoelstellingen worden opgenomen voor de

¹ VCOE 2015-070 Bescherming Leuven Hogeschoolplein en VCOE 2016-049 Bescherming Haacht dorpskern Wespelaar

panden zonder erfgoedwaarde (artikel 3.1, 2°). Bij eventuele vervanging van deze panden moet de nieuwbouw zich qua schaal en volume inpassen in de bestaande gevelwand. De commissie is tevens van oordeel dat vervangbouw de huidige (niet de historische) perceelstructuur moet respecteren. De commissie vraagt wel om voldoende flexibiliteit toe te laten opdat hedendaagse invullingen van deze percelen mogelijk blijven. Een kwalitatieve en hedendaagse architectuur met moderne materialen moet volgens de commissie mogelijk zijn.

De beheersdoelstellingen voor het monument zijn opgenomen in artikel 3.2 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat hierbij aandacht is voor monitoring, regulier onderhoud, standplaatsbeheer en heraanplant van de gekandelaarde platanen. Naar analogie met het stadsgezicht, lijkt het wenselijk ook voor het monument beheersdoelstellingen te formuleren die gericht zijn op het ongedaan maken van storende ingrepen en aanpassingswerken. Het oorspronkelijk licht verhoogde grasveld heeft moeten wijken voor parkeerplaatsen en een centraal gelegen pad. Ter herwaardering van de stedenbouwkundige en historische waarde, maar ook in functie van een betere vrijwaring van de standplaats van de platanen, acht de commissie het wenselijk nadrukkelijk te streven naar een herinrichting van de als monument beschermde zone. De commissie vraagt daarom art. 3.2, 4° als volgt aan te passen: *'De zone tussen de bomen ~~kan~~ dient bij een heraanleg te worden onthard en groener worden aangelegd. Het aantal parkeerplaatsen moet tot een minimum worden beperkt.'*

6. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen stadsgezicht, alsook de voorschriften voor het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.
7. De commissie merkt op dat artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit² op het vlak van toelatingsplichten een onderscheid maakt tussen oude en nieuwe beschermingsbesluiten. Voor oude beschermingsbesluiten zijn de toelatingsplichten zoals opgenomen in artikels 6.2.3 t.e.m. 6.2.8 van het Onroerenderfgoedbesluit van toepassing. Specifiek voor de beschermde stads- en dorpsgezichten geldt artikel 6.2.5. Dit artikel bepaalt dat voor handelingen aan of in beschermde stads- en dorpsgezichten de procedure van artikel 6.3.12 van het besluit geldt. Dit betekent dat deze handelingen meldingsplichtig zijn bij het college van burgemeester en schepenen. Enkel indien het college van burgemeester en schepenen meent dat de aangemelde handelingen van aard zijn om de wezenlijke eigenschappen van het beschermde stads- of dorpsgezicht te verstoren, moet toelating bij het agentschap of in voorkomend geval de erkende onroerenderfgoedgemeente worden aangevraagd. In nieuwe beschermingsbesluiten wordt telkens een afzonderlijke lijst met toelatingsplichtige handelingen opgenomen.

Voor het stadsgezicht 'Parklaan met omgeving' wordt de lijst met toelatingsplichtige handelingen opgenomen in artikel 5.1. van het beschermingsbesluit. Dit artikel benadrukt: *"Voor de volgende handelingen aan het beschermde stadsgezicht moet een toelating worden aangevraagd"*. De commissie merkt echter op dat de voorgestelde lijst bijna volledig overeenstemt met de lijst van meldingsplichtige handelingen zoals opgenomen in artikel 6.2.5 van het Onroerenderfgoedbesluit.

De commissie pleit voor een gelijke en consequente benadering van de toelatingsplichtige handelingen in oude en nieuwe beschermingsbesluiten. De commissie staat achter de

² Artikel 6.2.1 OE-besluit: *"In de voorlopige en definitieve beschermingsbesluiten voor monumenten, cultuurhistorische landschappen, archeologische sites en dorpsgezichten, wordt bij de gegevens zoals bepaald in artikel 6.1.4, § 2, 8° en 9° en art. 6.1.14, 8° en 9°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een lijst met toelatingsplichtige handelingen opgenomen. Onderafdeling 2 tot en met 7 van dit hoofdstuk zijn niet van toepassing op deze beschermde goederen."*

meldingsplicht voor handelingen binnen beschermde stads- of dorpsgezichten. De meldingsplicht zorgt ervoor dat de afweging inzake de toelaatbaarheid van bepaalde handelingen in eerste instantie op lokaal bestuursniveau gebeurt. Het systematisch toelaatbaar stellen van dergelijke handelingen in nieuwe beschermingsbesluiten, legt deze verantwoordelijkheid bij het agentschap Onroerend Erfgoed en creëert aldus een ongelijke benadering tussen oude en nieuwe stads- en dorpsgezichten. De commissie vindt dit niet wenselijk. Bovendien stelt de commissie vast dat enkele uitzonderingen en oppervlaktenormen die in artikel 6.2.5 van het besluit worden voorzien, niet worden overgenomen in voorliggend ministerieel besluit. Dit is onder andere het geval voor toelatingsplichten 5.1.4° f), 5.1.5° d) en 5.1.5° e) van voorliggend beschermingsbesluit. De commissie vraagt een consequente benadering en omschrijving van de toelatingsplicht na te streven. Indien er goede redenen zijn om bijkomende of afwijkende toelatingsplichten te formuleren, dient dit te worden gemotiveerd.

De commissie vraagt in artikel 5.1. van het beschermingsbesluit op te nemen dat voor de opgenomen toelatingsplichten de procedure van artikel 6.3.12 van het onroerenderfgoedbesluit van toepassing is. De commissie vraagt verder de uitzonderingen en oppervlaktenormen zoals voorzien in het onroerenderfgoedbesluit integraal over te nemen.

Artikel 5.2 somt de toelatingsplichtige handelingen op voor het te beschermen monument. De commissie vindt het positief dat deze maximaal op maat van het houtig erfgoed werden geschreven. Wat betreft toelatingsplicht 6° meent de commissie evenwel dat de link met het inhoudelijk dossier onvoldoende duidelijk is. De commissie vraagt deze toelatingsplicht te duiden of te schrappen.

8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als stadsgezicht en als monument van de parklaan in Gent. De commissie vraagt:

- De aanleiding van voorliggende bescherming te verduidelijken (par. 2);
- De keuze om de huizen aan de Parklaan louter als stadsgezicht te beschermen, te motiveren (par. 3);
- Het inhoudelijk dossier op een aantal punten aan te vullen en te verduidelijken (par. 3);
- In art. 2.1 van het beschermingsbesluit nadrukkelijk te vermelden dat de panden met adres Parklaan 44-72, 42-42E en 41-81 geen erfgoedwaarde hebben (par. 4);
- Voor beheersdoelstellingen inzake historisch herstel binnen het stadsgezicht duidelijk aan te geven dat de referentiesituatie is vastgelegd in artikel 2.1. van het besluit (par. 5);
- Voldoende flexibiliteit toe te laten voor de panden zonder erfgoedwaarde opdat hedendaagse invullingen mogelijk blijven (par. 6);
- De beheersdoelstelling inzake standplaats van de platanen scherper te formuleren (par. 5);
- De commissie vraagt in artikel 5.1. van het beschermingsbesluit op te nemen dat voor de opgenomen toelatingsplichten de procedure van artikel 6.3.12 van het onroerenderfgoedbesluit van toepassing is (par. 7);
- De commissie vraagt de uitzonderingen en oppervlaktenormen zoals voorzien in het onroerenderfgoedbesluit integraal over te nemen in art. 5.1 van het beschermingsbesluit (par. 7).

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter